

CIRCULAȚIA FALSURILOR DUPĂ MONEDA OTOMANĂ DIN SECOLUL AL XVIII-LEA ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

Aurel Vîlcu

Institutul de Arheologie “Vasile Pârvan” din București

Cuvinte cheie: Țara Românească, monede otomane, falsuri, circulație monetară, tezaure monetare

Résumé. *La circulation des faux d'après la monnaie ottomane du XVIIIe siècle en Valachie*. On discute le problème de la circulation des faux d'après les émissions ottomanes du XVIIIe siècle en Valachie. À la fin du XVIIe siècle le système monétaire ottoman fut profondément réformé. On décida la frappe des émissions en argent de grande valeur, similaires à celles européennes. Les premières furent les *zolota* du temps de Süleyman II, suivies par les *kuruş* de l'époque d'Ahmed III. Il y a des historiens et des numismates qui confondent les deux catégories, en dépit des poids différents. Il est quand même évident que les *zolota* furent inspirés par les florins d'argent (28 stüver), frappés pour le commerce du Levant, tandis que les *kuruş* eurent comme modèle les thalers hollandais. Le système monétaire fut complété avec d'autres catégories en argent et en or, de nouveaux ateliers furent inaugurés et la production augmenta. La monnaie ottomane redevint dominante en Valachie et en Moldavie au XVIIIe siècle et pendant les deux premières décennies du suivant. L'examen de plusieurs découvertes a permis déjà quelques constatations intéressantes, confirmant la circulation en Valachie des contrefaçons d'après monnaies ottomanes en argent. Dans un échantillon constitué de 249 monnaies ottomanes du XVIIIe siècle et du début du siècle suivant trouvées pendant des fouilles archéologiques à Bucarest, les contrefaçons représentent 3%. Au début du XIXe siècle le nombre des contrefaçons est en hausse dans le matériel numismatique découvert à Bucarest et ses environs. Au dossier des contrefaçons d'après les émissions ottomanes s'ajoutent un trésor de faux d'après les pièces de 60 paras de Mustafa III inventé à Bucarest, dans le secteur Curtea Veche, et un autre avec des faux d'après des émissions d'Ahmed III et Mahmud Ier, trouvé aussi à Bucarest, rue Calea Plevnei no. 20. Les pièces du trésor de Curtea Veche ont été frappées avec les mêmes coins, en métal commun, et ne présentent pas de traces de la pellicule d'argent qui couvrait leur surface. Il est possible qu'elles proviennent d'un atelier situé à Bucarest. Il y a aussi d'autres découvertes de contrefaçons d'après différentes dénominations ottomanes, depuis les paras jusqu'aux pièces de 100 paras, signalées en Valachie. Pl. I. Contrefaçons d'après altmışlık, Mustafa III, du trésor découvert à Bucarest (Curtea Veche).

Reforma sistemului monetar otoman începută în 1686 prin punerea în circulație a mangârilor de tip nou a continuat cu emiterea pentru prima dată, în timpul domniei sultanului Süleyman II (1687-1691), a unor piese din argint cu

valoare ridicată după modelul celor din Europa Centrală și de Vest. Utilizarea de către istorici doar a documentelor din arhive a dat naștere unor erori în privința identificării acestui nominal¹, care a fost confundat cu “gurușul” emis mult mai târziu, la mijlocul domniei sultanului Ahmed III (1703-1730)². Cercetarea materialului numismatic a demonstrat că prima monedă cu valoare ridicată emisă de otomani a fost “zolota”, care a avut drept model florinii de argint puși în circulație de orașele din Țările de Jos și Imperiul Romano-German în special pentru comerțul cu Levantul³. Într-adevăr, descoperirile monetare au scos în evidență abundența de florini din argint în Imperiul otoman și Țările Române în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, fenomen care a influențat decizia autorităților în privința adoptării unui model ponderal pentru noua monedă. În timpul domniei sultanului Mustafa II (1695-1703) au fost deschise noi ateliere și a sporit considerabil producția monetară, cantități mari de zolota și submultipli din argint fiind puse în circulație. Cristalizarea noului sistem monetar otoman a avut loc în timpul domniei sultanului Ahmed III (1703-1730), când zolota a fost înlocuită de “guruș”, echivalent cu talerii europeni, însoțit de o serie de submultipli. Transformările petrecute în cadrul monedelor de argint au fost urmate de lansarea unor noi nominaluri din aur menite să răspundă mai bine cerințelor pieței monetare. Revigorarea sistemului monetar otoman a avut un impact considerabil asupra circulației monetare din Țara Românească și Moldova. Dacă în a doua jumătate a secolului al XVII-lea ponderea emisiunilor otomane în cadrul ansamblului circulației monetare era redusă, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea au avut loc schimbări radicale. Descoperirile monetare arată că noile nominaluri otomane au pătruns rapid la nordul Dunării încă din ultimii ani ai secolului al XVII-lea, piesele de tip zolota bucurându-se de mare succes. Ilustrativ în acest sens este eșecul administrației austriece din Oltenia, care, în perioada 1718-1739, a încercat să elimine din circulație monedele otomane și în primul rând zolota⁴. Completarea sistemului monetar cu nominaluri noi în timpul domniei sultanului Ahmed III a determinat o mai bună difuziune a emisiunilor otomane în Țara Românească și Moldova. Unul dintre factorii care au facilitat pătrunderea masivă a nominalurilor emise în numele sultanului a fost comerțul tradițional cu regiunile de la sudul Dunării aflate sub administrație otomană. Legăturile comerciale atât de strânse cu Imperiul otoman au determinat ca în prima jumătate a secolului al XVIII-lea cea mai mare parte din masa monetară aflată în Țara Românească și Moldova să fie alcătuită din

¹ Şevket Pamuk, *A Monetary History of the Ottoman Empire*, Cambridge, 1999, p. 160.

² Aurel Vilcu, *La pénétration des monnaies ottomanes dans les Pays Roumains aux XVIIe-XVIIIe siècles*, în “Bulletin du Cercle d'Études Numismatiques de Bruxelles”, vol. 43, nr. 3, 2006, pp. 276-279.

³ Idem, *Moneda otomană în Țările Române în perioada 1687-1807*, teză de Doctorat, București, 2007, pp. 45-54.

⁴ *Ibidem*, pp. 180-190.

nominaluri otomane. În aceste condiții apariția la nordul Dunării a unor falsuri după emisiunile monetare otomane nu este deloc surprinzătoare. Până în prezent, acest aspect a fost puțin studiat atât din cauza dificultății materialului numismatic dar și a lipsei unor lucrări asupra temei. Ilustrativ în acest sens este cel mai cunoscut determinant de monede otomane, întocmit de Nuri Pere, care nu face clar distincția între emisiunile oficiale din metal comun și falsuri. De pildă, pentru emisiunile din timpul sultanului Ahmed III (1703-1730) atragem atenția asupra unei monede din metal comun cu o greutate de 18,30 g și un diametru de 37 mm, publicată de Nuri Pere⁵ împreună cu emisiunile oficiale din categoria numită de autor “bakır”. Această piesă care conține pe avers numele atelierului din capitală este de fapt un fals după zolota de argint bătut la Kostantiniye pentru Ahmed III și nu o emisiune oficială din metal comun. Analizând fotografia se poate constata că legenda este bine gravată, fără greșeli, cel mai probabil falsul fiind realizat undeva în cuprinsul Imperiului otoman. Alte două falsuri după zolota de la Ahmed III au fost publicate în catalogul mării colecții Jem Sultan (W.D. Holberton) fiind trecute însă de către autor separat, la capitolul contrafaceri⁶. Ambele piese sunt bine realizate fiind foarte probabil rezultatul unui atelier clandestin plasat în Imperiul otoman. Aceeași situație se constată și în cazul unei contrafaceri după zolota publicat de Jürgen Mikeska în 1988, dar care îl numește eronat fals după kuruş⁷. Alte trei falsuri, după zolota, ½ zolota și kuruş au fost consemnate de Samuel Lachman⁸. Autorul nu este convins că piesele sunt falsuri, păstrând unele rezerve, deși menționează că monedele au fost acoperite de un strat de argint care este încă vizibil pe unele porțiuni. Pentru domnia sultanului Mahmud I, catalogul de monede otomane întocmit în 1968 de Nuri Pere menționează două piese, una bătută la Kostantiniye⁹ și cealaltă la Bitlis¹⁰. Prima monedă care cântărește 18,45 g este numită de autor “bakır” și reprezintă din punct de vedere tipologic o copie în bronz a kuruşului. Deși bine realizat, acest exemplar nu aparține emisiunilor oficiale ieșite din monetăriile otomane fiind de fapt un fals după kuruş. Îndoieli asupra posibilității ca monetăriile otomane să bată copii în bronz după kuruşii de argint sau după alte piese mari din metal prețios emise în numele lui Mahmud I

⁵ Nuri Pere, *Osmanlılarda madenî paralar*, Istanbul, 1968, p. 195, nr. 536.

⁶ Jem Sultan, *Coins of the Ottoman Empire and The Turkish Republik, a detailed catalogue of the Jem Sultan collection*, Thousand Oaks, 1977, p. 454, nr. 4452-4453. William D. Holberton a semnat catalogul colecției sale sub pseudonimul Jem Sultan.

⁷ J. Mikeska, *Some ideas on fakes and imitations of Ottoman coins*, în *A festschrift presented to Ibrahim Artuk on the occasion of the 20th anniversary of the Turkish Numismatic Society*, Istanbul, 1988, pp. 201-212.

⁸ Samuel Lachman, *The Large Ottoman Copper Coins*, în “Oriental Numismatic Society Newsletter”, 50, 1977, pp. 2-3.

⁹ N. Pere, *op.cit.*, p. 203, nr. 583.

¹⁰ *Ibidem*, p. 203, nr. 584.

au fost exprimate pentru prima dată de Samuel Lachman¹¹. Autorul publică totodată alte două piese din bronz aflate în colecția proprie, care se adaugă celor deja semnalate în literatură. Una dintre ele este din bronz argintat, cântărește 15,6 g și este o copie după kurușul de argint emis în vremea lui Mahmud I. Cea de-a doua piesă este o copie în bronz (probabil argintat la origine) după piesele de 20 parale (yirmilik).

În colecțiile publice din România se află mai multe monede din metal comun care s-au dovedit a fi de fapt falsuri după diferite nominaluri din argint sau otomane emise în veacul al XVIII-lea. Referindu-ne la falsurile realizate după nominalurile otomane din vremea lui Ahmed III atragem atenția asupra descoperirii în urma cercetărilor arheologice a două tezaure, care aruncă o nouă lumină asupra producției de contrafaceri din această perioadă. În București (Calea Plevnei nr. 20) a fost găsit un depozit monetar păstrat inițial într-o pungă, alcătuit din 32 piese din bronz cu slabe urme de argintare¹². Toate piesele sunt contrafaceri bine realizate după kuruș (25 ex.), ½ kuruș (4 ex.) și zolota (3 ex.)¹³. Din punct de vedere al emitentului cele mai multe exemplare provin de la Ahmed III (19 kuruși și 3 zolota) la care se adaugă șase kuruși și patru piese de ½ kuruș de la Mahmud I. Asocierea unor contrafaceri după piesele emise de Mahmud I cu falsurile după nominaluri diferite bătute în vremea lui Ahmed III relevă complexitatea și amploarea fenomenului. Totodată oferă și un indiciu important referitor la perioada când au fost realizate cel puțin o bună parte din contrafacerile după nominalurile emise de Ahmed III și care ar putea fi chiar intervalul 1730-1754, când s-a derulat domnia sultanului Mahmud I. La o analiză atentă a pieselor se poate observa că legendele au fost gravate cu grijă, fără greșeli, fapt ce ridică semne de întrebare referitoare la locul falsificării și la persoana gravorului care a executat ștanțele. Până în prezent toate indiciile par a înclina balanța în favoarea unei origini sud-dunărene a falsificatorului. O descoperire arheologică rămasă până în prezent inedită vine să confirme această supoziție și chiar să ridice o ipoteză legată de locul unde au fost realizate aceste monede bătute cu niște ștanțe atât de bine gravate. În anul 1989, la Vadu, comuna Corbu, jud. Constanța a fost descoperit în urma cercetărilor arheologice un tezaur alcătuit din 93 monede din metal comun, unele dintre ele păstrând încă urme de argintare, la care se adaugă un număr de 33 de rondule de mici dimensiuni (aproximativ de dimensiunile paralei) din bronz, ușor concav-

¹¹ S. Lachman, *op.cit.*, pp. 2-3.

¹² Maria Grigoruță, *Tezaure monetare din secolul al XVIII-lea descoperite la București*, în „București. Materiale de istorie și muzeografie”, 7, 1969, pp. 179-184 publică piesele din tezaur fără comentariu.

¹³ În prezent tezaurul se păstrează la Muzeul Municipiului București. Mulțumim colegelor Steluța Gramaticu și Liliana Hanganu pentru amabilitatea de care au dat dovadă oferindu-ne spre studiu acest tezaur.

convexe care nu aveau nimic imprimat pe ambele fețe¹⁴. Toate cele 93 monede sunt contrafaceri după zolota și jumătăți de zolota emise în numele lui Ahmed III la Kostantiniye și au fost bătute cu ștanțe foarte bine gravate, fără greșeli sau scăpări în privința grafiei. Probabil că avem de a face cu un atelier clandestin plasat chiar pe teritoriul Dobrogei aflată în prima parte a secolului al XVIII-lea sub stăpânire otomană. Acuratețea realizării ștanțelor trădează un cunoscător și nu este exclus să fie o persoană care a lucrat în atelierul monetar din capitala imperiului ori poate a folosit ștanțe mai vechi. Ipoteza înaintată de noi necesită însă confirmări care nu pot fi făcute decât în momentul descoperirii unor noi tezaure care să conțină falsuri după emisiunile otomane din timpul sultanului Ahmed III și poate chiar ștanțele folosite.

Falsuri după emisiunile monetare ale lui Ahmed III au mai fost descoperite izolat în contextul unor cercetări arheologice întreprinse în București. Astfel, în anul 1974 la biserica Sf. Gheorghe Nou¹⁵ a fost găsit în necropolă un fals după o piesă de 20 parale (yirmilik) din vremea sultanului Ahmed III. Piesa, din metal comun, deasupra căruia se afla o peliculă de argint ce încă se mai păstrează parțial, este relativ bine realizată în comparație cu originalul însă starea precară de conservare nu permite o analiză amănunțită asupra grafiei pentru a surprinde eventualele greșeli ale falsificatorului. În această perioadă, amploarea fenomenului de falsificare este relevată de tezaurul descoperit la Criuleni, raion Criuleni, Republica Moldova, care conține 9 piese din argint (28 stüver) emise de Emden, Oldenburg, Deventer, Zwolle și Campen la care se adaugă 7 piese din metal comun “otomane”¹⁶. Deși sunt bine realizate, cele șapte piese dintre care șase cu numele sultanului Mustafa II (1695-1703) și una cu numele sultanului Ahmed III (1703-1730) sunt fără îndoială contrafaceri după zolota din argint.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea atât documentele scrise cât mai ales mărturiile numismatice relevă circulația intensă a nominalurilor otomane care domină piața monetară din Țara Românească. Pornind de la această realitate nu trebuie să ne surprindă apariția falsurilor după emisiunile otomane, unele realizate chiar pe teritoriul Principatelor. Cercetările arheologice întreprinse în București și în împrejurimile capitalei în ultimele cinci decenii au scos la iveală un număr important de monede otomane sub formă de piese izolate sau tezaure monetare¹⁷. Analizând cu atenție materialul numismatic se poate observa că falsurile după nominalurile otomane ocupă un loc bine definit, fapt care ne oferă

¹⁴ Inedit. Se păstrează la Muzeul Militar Național. Mulțumim d-lui Sergiu Iosipescu care ne-a oferit spre studiu materialul numismatic.

¹⁵ A. Vîlcu, *Monede otomane izolate descoperite în București*, în *Monede medievale descoperite în București și în împrejurimi*, coord.: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, București, 2005, p. 95.

¹⁶ Idem, *Moneda otomană în Țările Române în perioada 1687-1807*, p. 197; Viorel M. Butnariu, Raisa Tabuica, în *Tezaure din muzeele orașului Chișinău*, Chișinău, 1994, p. 62. Cu o structură diferită la A.A. Nudelman, *Topografia kladov i nahodok ediničnyh monet*, Chișinău, 1976, p. 119.

¹⁷ A. Vîlcu, *Monede otomane izolate descoperite în București*, pp. 89-98.

o imagine mai clară a ceea ce a însemnat circulația monetară în a doua parte a secolului al XVIII-lea. Haosul monetar aflat pe piața Țării Românești și incapacitatea autorităților de a gestiona această situație de criză perpetuată de-a lungul întregului secol al XVIII-lea și la începutul veacului următor sunt relevate de ponderea falsurilor. Astfel, dintre cele 249 monede otomane emise în veacul al XVIII-lea și începutul secolului următor, găsite în urma cercetărilor arheologice din București, circa 3% sunt falsuri. În timpul domniei sultanului Mahmud II numărul falsurilor sporește și mai mult așa cum se poate observa din materialul numismatic descoperit în București și împrejurimi. Astfel, din cele 92 de monede emise în numele sultanului Mahmud II, circa 9% s-au dovedit a fi falsuri de epocă. Dosarul contrafacerilor după emisiuni otomane cu valoare ridicată găsite în București este completat de descoperirea la Curtea Veche a unui tezaur de falsuri după piesele de 60 de parale din timpul lui Mustafa III¹⁸. În privința pieselor din tezaurul de la Curtea Veche s-a remarcat că au fost bătute cu aceeași ștanță, monedele fiind făcute din metal comun și având inițial o peliculă de argint (planșa I). Deși la prima vedere monedele par a fi bine realizate, analizând grafia legendelor de avers și revers, remarcăm o serie de particularități care le diferențiază de emisiunile oficiale. Astfel, deasupra literelor *dad* și *re* din cuvântul *duribe*, aflat pe rândul trei al legendei de avers, sunt trei puncte dispuse în linie. Prezența ultimului punct nu își găsește justificarea. Dacă primul punct este legat de litera *ba* din cuvântul *bin* și al doilea indică prezența literei de început a cuvântului *duribe*, cel de-al treilea punct nu poate să aparțină nici unei litere aflate în preajmă. Tot în legenda de avers observăm în cuvântul Ahmed un *mim* nemarcat, în timp ce un alt *mim* din cuvântul Mustafa este lipit de cercul liniar. Forma literei *kef* din cuvântul *mülkühü* este diferită, remarcându-se printr-o realizare rudimentară. În a doua jumătate a veacului al XVIII-lea legendele monedelor otomane sunt atent concepute și greșeli precum cele existente în cazul pieselor descoperite la Curtea Veche sunt inadmisibile. Pe rândul doi al legendei de revers, bucla literei *kaf* din cuvântul *hakan* este lipită de *elif*, iar sub litera *nun* din același cuvânt se află un punct care nu își are locul în acea poziție, nefiind legat de nici o literă. Spre deosebire de ștanțele din atelierele oficiale, la ștanțele folosite pentru realizarea falsurilor de la Curtea Veche se observă că rândurile au o tendință urcătoare spre stânga. Prezența unui tezaur alcătuit dintr-un grup compact de falsuri, relativ bine executate, după emisiuni oficiale otomane care circulau în mod frecvent în Țara Românească ridică întrebări legate de proveniența acestora. Probabil că

¹⁸ Irina Isvoranu, A. Vîlcu, *Un depozit de falsuri după monedele otomane din vremea lui Mustafa III descoperit la București, sectorul Curtea Veche*, „Buletinul Societății Numismatice Române”, 92-97, 1998-2003, pp. 227-230; A. Vîlcu, *Un trésor de contrefaçons d'après les monnaies ottomanes du temps de Mustafa III découvert à Bucarest (Roumanie)*, în *Simposio "Simone Assemani" sulla monetazione islamica. II Congresso Internazionale di Numismatica e di Storia Monetale. Padova 17 maggio 2003*, Padova, 2005, pp. 191-202.

monedele au aparținut unei persoane care urmărea plasarea lor pe piață. Nu cunoaștem locul unde au fost bătute falsurile, dar putem schița condițiile în care au fost realizate. După cifra înscrisă pe revers, ele nu puteau fi bătute înainte de anul 9 de domnie a sultanului Mustafa III, adică 1765/1766. La puțin timp după această dată a izbucnit războiul ruso-turc din 1768-1774, care s-a concretizat prin importante mișcări de trupe pe teritoriul Principatelor și mai ales prin ocupația rusească, fapt ce a sporit haosul existent pe piața monetară. La mijlocul veacului al XVIII-lea principala monedă în care se efectuau tranzacțiile era cea otomană așa cum o dovedesc depozitele monetare descoperite în București sau în împrejurimi¹⁹. Abundența emisiunilor otomane în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în Țara Românească poate fi explicată atât prin legăturile comerciale strânse cu imperiul, dar și prin eforturile Habsburgilor de a limita exportul de monedă bună austriacă și de a preveni invazia în spațiul Imperiului Romano-German a monedelor otomane devalorizate. S-a dovedit că Brașovul a avut un rol important în exportul de monedă bună din Transilvania către principatul de la sud de Carpați și implicit pătrunderea monedelor otomane depreciate sau false prin intermediul negustorilor²⁰. Probabil că reacția autorităților austriece din 1771 privind interzicerea circulației nominalurilor otomane pe piața transilvăneană a fost cauzată și de înmulțirea, în condițiile războiului ruso-turc, a falsurilor din categoria celor descoperite la Curtea Veche. Totuși, legăturile comerciale între Brașov și cele două Principate erau așa de strânse încât autoritățile imperiale au fost nevoite să dea curs solicitărilor venite din partea brașovenilor permițând în mod excepțional ca monedele otomane să circule în regiunile de frontieră²¹.

Războiul din 1768-1774 a avut consecințe nefaste asupra bugetului otoman determinând o "foame" permanentă de numerar. Soluția autorităților otomane a constat în deprecierea sistematică a pieselor de argint care sunt menținute în mod artificial la același curs de schimb²². Haosul monetar din imperiul otoman a fost sporit și de prezența în circulație a falsurilor și a imitațiilor la care se adaugă emisiunilor oficiale depreciate. Ateliere producătoare de falsuri sau imitații au funcționat nu numai în imperiu dar și în afara sa. Cercetări mai noi au adus la iveală existența unor ștanțe folosite la St. Petersburg, la Modena și Parma în Italia și la Durlach în Germania la sfârșitul sec. XVIII și începutul secolului următor, în scopul imitării unor monede

¹⁹ Idem, *Monede otomane izolate descoperite în București*, pp. 89-98.

²⁰ Luana Popa, Elisabeta Marin, *Referiri la circulația monetară din sud-estul Transilvaniei, conținute în documente din Arhivele Statului Brașov (secolele XVIII-XIX)*, „Buletinul Societății Numismatice Române”, 88-89, 1994-1995, 1998, pp. 119-128.

²¹ *Ibidem*, p. 121.

²² Pentru situația economică a Imperiului Otoman și evoluția cursurilor de schimb vezi Ș. Pamuk, *op.cit.*, pp. 161-171 și volumul *An Economic and Social History of the Ottoman Empire, 1300-1914*, coord.: Halil Inalcik și Donald Quataert, Cambridge, 1994.

otomane de argint și aur ce erau destinate comerțului cu regiunile aflate sub autoritatea sultanului²³. Revenind la tezaurul descoperit la Curtea Veche, este posibil ca piesele din componența acestuia să fie rezultatul unui atelier producător de falsuri plasat chiar în București. Contextul schițat de noi era extrem de favorabil unor astfel de inițiative venite din partea unor oameni obișnuiți cu mănuierea banilor (negustori, zarafi), iar structura compactă a tezaurului vine în sprijinul afirmației noastre. Alte două falsuri, dar de data aceasta după piesele de 60 parale (altmışlık) emise în numele lui Selim III și după kuruşii bătute de Abdülhamid I au fost găsite în compoziția lotului de monede otomane recuperat din localitatea Mozăceni, jud. Argeș²⁴ și în structura tezaurului de la Jugureni, jud. Prahova²⁵. Aceștia li se adaugă un fals după kuruşii bătute în numele sultanului Selim III semnalat în tezaurul descoperit la Dobra, jud. Dâmbovița²⁶. Documentele vremii menționează că unii taleri turcești falsificați veneau chiar din Imperiul otoman. Ilustrativ în acest sens este o judecată a Divanului Țării Românești din anul 1799 referitoare la un caz de punere în circulație a unor monede false²⁷. Acuzatul, “postelnicul” Teohari de origine din Castoria de Rumelia, dar căsătorit și stabilit în Țara Românească din anul 1795, intrase în legătură la Constantinopol cu Dumitrache, un falsificator de bani, de la care a cumpărat 100 de taleri falși plătind 50 de taleri buni. Revenit în Țara Românească în anul 1796, Teohari a început să plătească cu bani falși până în momentul în care a fost prins de autorități.

Falsurile se realizau nu numai după piese cu valoare ridicată ci și după monedă măruntă. Semnalăm în acest sens trei falsuri după parale emise în timpul sultanului Mahmud I (1 ex.) și Mustafa III (2 ex.) găsite la Cernica (mănăstirea Iezărul) la care se adaugă un fals după parale emise de Abdülhamid I descoperit la Radu Vodă²⁸. Recent un alt fals după paraua emisă la Constantinopol în numele sultanului Abdülhamid I a fost descoperit într-un mormânt (M 381) aflat

²³ R. Ehlert, E. Yenisey, *Münih Darbhanesinde taklit edilen Osmanlı madenî paraları*, în „Türk Nümismatik Derneği, Yayınları Bülten”, 31, 1992, pp. 44-50. Pentru ștanțele folosite la St. Petersburg vezi și J.B. Plumb, *Turkish Coins struck at the Petersburg Mint*, în „Journal of the Russian Numismatic Society”, 19, 1985, pp. 4-11.

²⁴ Ion Nania, Romeo Maschio, *Monete turcești descoperite pe teritoriul comunei Mozăceni și pe Mozacu*, în „Argessis. Studii și comunicări – seria istorie”, X, 2001, pp. 131-138.

²⁵ Inedit. Se păstrează la Muzeul de Istorie și Arheologie Prahova.

²⁶ Paraschiva Stancu, George Trohani, *Un tezaur monetar de la sfârșitul secolului al XVIII – lea descoperit în comuna Dobra, județul Dâmbovița*, în „Cercetări Numismatice”, 3, 1980, pp. 117-120; Valentin Drob, *Două tezaure monetare otomane descoperite în județul Dâmbovița*, în „Cercetări Numismatice”, 7, 1996, pp. 209-211.

²⁷ Mihai Popescu, *O judecată pentru falsificare de bani în 1799*, în „Cronica Numismatică și Arheologică”, 13, 1938, nr. 109, pp. 8-10.

²⁸ A. Vlăcu, *Monede otomane izolate descoperite în București*, pp. 89-98.

în necropola medievală de la Tunari²⁹. În contextul declinului sistemului monetar otoman la sfârșitul secolului al XVIII-lea falsurile după moneda măruntă se înmulțesc. Un document relevant în acest sens este marele tezaur descoperit la București (Cărămidarii de Jos)³⁰ a cărui dată de încheiere a fost plasată, după reverificarea materialului numismatic, în timpul războiului din 1806-1812. Alcătuit din 1373 monede, toate nominaluri mărunte, tezaurul are următoarea structură:

- Ahmed III (1703-1730), para (1 ex.)
- Mahmud I (1730-1754), para (48 ex.)
- Osman III (1754-1757), para (3 ex.)
- Mustafa III (1757-1774), para (147 ex.)
- Mustafa III (1757-1774), aspru (1 ex.)
- Abdülhamid I (1774-1789), para (370 ex.)
- Selim III (1789-1807), para (628 ex.)
- Mustafa IV (1807-1808), para (19 ex.)
- Emitent neprecizat secolul XVIII, para (146 ex.)
- Falsuri după para, Selim III (3 ex.)
- Mahmud II (1808-1839), para (6 ex.)
- Polonia, Sigismund I (1506-1548), gros (1 ex.)

Celor trei falsuri după paraua sultanului Selim III aflate în depozitul de la Cărămidarii de Jos li se adaugă încă două contrafaceri care provin din tezaurul descoperit la Roșu, jud. Ilfov³¹ și Călărași³². Ultimul tezaur, descoperit la Călărași, alcătuit din 279 monede otomane emise în secolele XVIII-XIX, conține și un fals după paralele emise în timpul domniei sultanului Osman III (1754-1757), singurul semnalat până în prezent pentru Țara Românească³³. Mult mai numeroase s-au dovedit a fi falsurile după parale emise de sultanul Mahmud II (1808-1839). Astfel de piese au fost descoperite în București la Curtea Veche-str. Soarelui nr. 7-9 (2 ex.), pe dealul Mihai Vodă (1

²⁹ Idem, *Monedele otomane descoperite la Tunari-Biserică*, în volumul *Comuna Tunari, jud. Ilfov. Cercetări istorice și arheologice. Secolele XVI-XIX*, coord.: Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, București, 2009, p. 278, nr. 508.

³⁰ Publicat sumar și cu greșeli de Maria Grigoruță, *Tezaurul monetar de la Cărămidarii de Jos (sec. XVIII-XIX)*, în „Izvoare arheologice bucureștene”, 2, București, 1985, pp. 57-62. Revizuirea materialului numismatic a fost făcută de A. Vilcu în *Monede medievale și moderne descoperite în București și în împrejurimi*, p. 558.

³¹ Idem, *Două tezaure monetare din secolul al XVIII-lea descoperite la Roșu, jud. Ilfov și Băiculești, jud. Argeș*, în „Cercetări Numismatice”, 8, 2002, pp. 251-260.

³² A. Vilcu, M. Neagu, *Un tezaur de monede din secolele XVIII-XIX descoperit la Călărași*, în „Cultură și civilizație la Dunărea de Jos”, 18, 2001, pp. 53-58.

³³ *Ibidem*. Tezaurul este format din parale emise pentru sultanii: Mahmud I (1 ex.), Abdülhamid I (5 ex.), Selim III (24 ex.), Mustafa IV (5 ex.), Mahmud II (171 ex.), la care se adaugă 71 parale pentru care nu s-a reușit o identificare a sultanului și două falsuri după Osman III și respectiv Selim III.

ex.), la biserica din Cărămidarii de Sus (1 ex.), strada Mihai Vodă nr. 17 (2 ex.), biserica Slobozia (1 ex.), Cernica-biserica "Sf. Nicolae" (1 ex.), Giulești-Sârbi (1 ex.) și colina Radu Vodă (1 ex.). Acestor piese li se adaugă două falsuri după parale din secolul XVIII-XIX găsite la Tânganu și pe colina Radu Vodă. La începutul secolului al XIX-lea falsurile după emisiunile otomane s-au înmulțit, autoritățile din Țara Românească fiind obligate să ia o serie de măsuri menite să stăvilească avalanșa de contrafaceri care produceau pierderi importante locuitorilor³⁴. Astfel, în noiembrie 1828 se dispunea ca monedele false turcești să fie adunate și scoase din uz iar zarafii care le mai schimbau să fie judecați³⁵. Falsificatorii de monedă s-au dovedit a fi Stefano Sogidiano și George Canisco, supuși englezi și un francez G. Masso care au fost închiși în mai 1829 pentru falsificare de monedă turcească, asupra lor fiind găsite instrumentele de contrafacere³⁶.

Cercetările întreprinse în ultimii ani au conturat o imagine de ansamblu asupra dimensiunilor circulației monetare în Țara Românească în secolul al XVIII-lea însă dosarul contrafacerilor după moneda otomană este încă incomplet fiind necesară valorificarea științifică a bogatului material numismatic păstrat în colecțiile muzeale românești.

³⁴ Pentru circulația monetară în această perioadă vezi și Cătălina Opaschi, *Aspecte ale circulației monetare în Țara Românească la începutul secolului al XIX-lea*, în „130 de ani de la crearea sistemului monetar românesc modern”, București, 1997, p. 333-348 și A. Vilcu, Ana Dicu, *Aspecte ale circulației monetare în perioada 1830-1848 în Țara Românească (Tezaurul de la Mânzălești, jud. Buzău)*, în “Mousaios”, 8, 2003, pp. 446-455.

³⁵ Ion Cojocaru, *Documente privitoare la economia Țării Românești 1800-1850*, vol. I, București, 1959, p. 411.

³⁶ *Ibidem*, p. 434.

1

2

3

Plansa I. 1-3. Falsuri după altmışlık, Mustafa III, din tezaurul descoperit în București (Curtea Veche).